

ارزیابی مجموعه کتابخانه‌های دانشگاهی شهر کرمانشاه براساس استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران

غلام‌حیدری

دانشجوی دکتری کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه چمران اهواز

علی امیدچهری

مدرس دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه

چکیده

هدف از انجام این تحقیق، تشریح وضع موجود کتابخانه‌های دانشگاهی شهر کرمانشاه از نظر مجموعه و تعیین فاصله وضع موجود با وضع مطلوب و استاندارد است. برای گردآوری اطلاعات از پرسشنامه و مشاهده مستقیم استفاده شده است. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که منابع مورد نیاز در کتابخانه‌های مورد پژوهش کسری ۸۲ درصد نسبت به استاندارد را نشان می‌دهد. در این بخش بهترین کتابخانه، کتابخانه دانشکده پرستاری و مامایی است که ۴۰ درصد از منابع مورد نیاز را طبق استاندارد داراست و کمترین منابع نسبت به استاندارد متعلق به دانشکده پزشکی است که ۶ درصد استاندارد را نشان می‌دهد.

کلید واژه‌ها: کتابخانه‌های دانشگاهی. کرمانشاه. استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی. ارزیابی مجموعه

مقدمه

داشتن مجموعه‌ای قوی و غنی برای استفاده محققان و دانشجویان کتابخانه‌های دانشگاهی با توجه به ظهور فن‌آوری نوین اطلاعات و تحولات عصر حاضر و همسویی با اهداف سازمان‌های مادر این کتابخانه‌ها، با توجه به چالش‌های جدید کتابخانه‌ها، و نیز اینکه بودجه کتابخانه‌ها تقریباً ثابت مانده و قیمت منابع اطلاعاتی و حجم انتشارات به صورت انفجار گونه‌ای متحول شده است، داشتن خط مشی جامعی در مورد تهیه و دستیاب کردن اطلاعات برای این کتابخانه‌ها، که طلایه‌دار علم و پژوهش هستند، ضروری به نظر می‌رسد.

در استاندارد چهارم استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران بر این نکته تأکید شده است که مجموعه کتابخانه هر نهاد آموزشی مهم‌ترین منبع اطلاعاتی آن به شمار می‌رود و باید به موازات دیگر برنامه‌های آموزشی و پژوهشی و به عنوان مکمل این برنامه‌ها، گسترش یابد و روزآمدترین اطلاعات و مدارک را در اشکال مختلف چاپی و غیرچاپی فراهم سازد. به علاوه، این استاندارد بر دو جنبه گسترش کیفی و کمی برای رسیدن به مجموعه‌ای کارآمد اشاره دارد. از جنبه کیفی، مجموعه کتابخانه بایستی پاسخگوی نیازهای جاری و آینده مجموعه آموزشی خود باشد؛ اطلاعات آن روزآمد باشد؛ آخرین اطلاعات علمی و فنی را در برداشته باشد؛ با توجه به سرعت روزافزون تولید اطلاعات و تغییرات و تحولات جدید، هماهنگی و سازگاری خود را حفظ کند؛ تغییرات فن‌آورانه را بپذیرد؛ مدام خود را با تازه‌های نشر و تحولات آن بسنجد و انعطاف‌پذیر باشد؛ از قابلیت‌های مختلف همچون جایگزینی منابع مفقود شده، همکاری با دیگر کتابخانه‌ها، اشتراک منابع و استفاده از شبکه جهانی وب، برای دسترسی به اطلاعات استفاده کند؛ برای خرید و دسترسی به اطلاعات از کمیته مشورتی کتابخانه و نظرات متخصصان کتابداری و اطلاع‌رسانی استفاده نماید؛ سیاست‌های مدون برای جلوگیری از سرقت، زلزله، خسارت و آسیب‌های دیگر، داشتن نسخه‌های پشتیبان، خرید مواد غیرکتابی و الکترونیکی، ارتقاء سیستم‌های کامپیوتری و نظام‌های اطلاع‌رسانی، وجین، اهداء، اولویت‌های گزینش منابع و غیر آن

داشته باشد؛ و این همه بدون داشتن خط مشی گسترش مجموعه که راهکاری مناسب و مکتوب برای گسترش منابع و مجموعه است، میسر نمی‌شود. علاوه بر توصیه‌های کیفی، محاسبه کمی مجموعه هر کتابخانه مستقل دانشگاهی براساس فرمولی خاص (که در بخش تجزیه و تحلیل یافته‌ها آمده است) و محاسبه رقم پایه‌ای که برای هر کتابخانه در هر کدام از شاخه‌های موضوعی در نظر گرفته شده است، سنجیده می‌شود. در مورد نشریات ادواری هم تأکید شده است که هیچ کتابخانه‌ای نباید کمتر از ۵۰ عنوان نشریه ادواری جاری داشته باشد (تعاونی، ۱۳۸۰).

برخی وظایف کتابخانه‌های دانشگاهی را عبارت می‌دانند از:

۱. فراهم آوری کتاب و سایر منابع کتابخانه‌ای که برای اجرای فرایندهای آموزشی و پژوهشی در دانشگاه مورد نیاز است؛

۲. فراهم آوردن شرایط و امکانات مکانی مناسب برای مطالعه و پژوهش؛

۳. تهیه کتب و مقالات خارج از دسترس مراجعان از طریق امانت بین کتابخانه‌ای یا اتصال به شبکه‌های اطلاع رسانی داخلی و بین‌المللی؛

۴. ارائه خدمات اطلاع رسانی مناسب در سطح دانشگاه و خارج از آن.

کتابخانه‌های دانشگاهی به عنوان مراکز مهم اطلاع رسانی با گردآوری و انتقال اطلاعات علمی، کانون تأمین امکانات تحقیقی برای اساتید و محققان و دانشجویان است، این مهم زمانی تحقق خواهد یافت که کتابخانه دانشگاهی بتواند از لحاظ کمی و کیفی جوابگوی نیازهای مراجعان باشد. نقش کتابخانه‌های دانشگاهی به عنوان بخشی از نظام آموزش عالی و مرکز گردآوری و انتقال اطلاعات علمی و نیز به عنوان کانونی به منظور تأمین امکانات تحقیق برای پژوهشگران محرز است (اعظمی ساردوئی، ۱۳۷۸، ص ۱۲).

ضرورت پرداختن به کتابخانه‌های دانشگاهی با توجه به نقش مهمی که دانشگاه‌های امروزی در جامعه ایفا می‌کنند، بیشتر نمایان می‌شود. عصری که مادر آن زندگی می‌کنیم عصر دانش و اطلاعات نام دارد و از سردمداران تولید دانش، دانشگاه‌ها هستند که برای رسیدن به اهداف خود، به کتابخانه‌ای فنی و کارآمد نیاز دارند (اسدی، ۱۳۷۹، ص ۲).

بیان مسئله

گسترش آموزش عالی در ایران، افزایش تعداد پذیرش دانشجو در دانشگاه‌ها، تنوع رشته‌های تحصیلی و ارتقاء درجات تحصیلات عالی در همه دانشگاه‌ها، از جمله دانشگاه‌های شهر کرمانشاه، نیازها و تغییراتی را موجب شده است. شناسایی و معرفی معضلات موجود در کتابخانه‌های دانشگاهی شهر کرمانشاه از دیدگاه کتابداری و همچنین مقایسه این کتابخانه‌ها با استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران نشان می‌دهد که تا چه اندازه با یک کتابخانه استاندارد فاصله داریم و چگونه می‌بایست این فاصله را پر کنیم. آگاهی از میزان اختلاف می‌تواند در برنامه‌ریزی‌های آینده کتابخانه‌ها بسیار مفید واقع گردد، همچنین می‌توان با بهره‌گیری از این تشخیص و با عنایت به کمبودها و مشکلات وضعیت کتابخانه‌ها را، به لحاظ مجموعه سازی، بهبود بخشید. پژوهش حاضر بر آن است تا ضمن بررسی کلی مجموعه کتابخانه‌های دانشگاهی شهر کرمانشاه به مقایسه آنها با استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران نیز پردازد، تا با مشخص نمودن نقاط قوت و ضعف کتابخانه‌ها با توجه به نتایج این پژوهش، باعث افزایش بهره‌وری این کتابخانه‌ها گردد. وجود خط مشی مدون برای انتخاب منابع و مجموعه سازی از جمله مواردی است که در این تحقیق به آنها پرداخته می‌شود. زیرا "ارزیابی مجموعه‌ها محکی است که درستی یا نادرستی تصمیم‌های گذشته کتابداران را مشخص می‌سازد و نیز رهنمودی برای تصمیم‌های آینده آنان است" (دیانی، ۱۳۶۹، ص ۱۲۹).

سطوح استاندارد. در این تحقیق سه سطح برای استاندارد تعریف شده است، به این صورت که کتابخانه‌هایی که بین ۹۱ تا ۱۰۰ درصد مجموعه استاندارد را در اختیار داشته باشند کتابخانه‌های درجه یک؛ کتابخانه‌هایی که بین ۷۵ تا ۹۰ درصد مجموعه را در اختیار داشته باشند، کتابخانه‌های درجه دو؛ بین ۵۰ تا ۷۴، کتابخانه‌های درجه سه؛ و کمتر از ۵۰ درصد به عنوان کتابخانه‌های درجه چهار (زیر سطح استاندارد) محسوب خواهند شد (اعظمی ساردوئی، ۱۳۷۸، ص ۱۷).

مجموعه. در این پژوهش مجموعه شامل تمام مواد کتابخانه‌ای اعم از کتاب، نشریه

ادواری، فیلم، مجموعه اسلاید، نوار، نوار ویدئو، نرم‌افزار کامپیوتری، دیسک نوری و مانند آن است، مشروط بر اینکه به نحوی سازماندهی شده و در مجموعه کتابخانه قرار گرفته باشد.

هدف اصلی پژوهش

هدف اصلی تعیین و تشریح وضعیت موجود کتابخانه‌های دانشگاهی شهر کرمانشاه از نظر مجموعه به منظور تعیین فاصله وضع موجود با وضع مطلوب و مقایسه آن با استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران است (تعاونی، ۱۳۸۰).

اهداف فرعی پژوهش

۱. تعیین وضعیت هریک از دانشگاه‌های شهر کرمانشاه از نظر تعداد اعضای هیأت علمی، دانشجویان، و رشته‌های تحصیلی.
۲. تعیین تعداد منابع و مجموعه موجود، افزایش سالانه منابع در کتابخانه‌ها و تناسب آنها با استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران.
۳. تعیین نیاز هریک از کتابخانه‌ها به منابع، با توجه به استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران.

پرسش‌های اساسی

- پژوهش حاضر بر آن است تا در راستای اهداف ذکر شده به پرسش‌های زیر که در چارچوب مسئله مورد پژوهش تدوین گردیده است، پاسخ دهد:
۱. آیا کتابخانه‌های دانشگاهی شهر کرمانشاه استاندارد مربوط به مجموعه کتابخانه‌های دانشگاهی ایران را رعایت کرده‌اند؟
 ۲. وضعیت هریک از دانشگاه‌های شهر کرمانشاه از نظر تعداد اعضای هیأت علمی، دانشجویان و رشته‌های تحصیلی چگونه است؟
 ۳. تعداد منابع و مجموعه موجود، افزایش سالانه منابع در کتابخانه‌ها و تناسب آنها با

استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی در چه حد است؟

۴. نیازهای هریک از کتابخانه‌ها به منابع با توجه به استانداردها چگونه است؟
۵. وضعیت استفاده از منابع الکترونیکی در کتابخانه‌های دانشگاهی شهر کرمانشاه به چه صورت است؟

پیشینه پژوهش در ایران

مهدی احمدی پور (۱۳۷۰) در تحقیق خود به بررسی وضعیت مجموعه، سازماندهی، فضا، بودجه، و خدمات به مراجع کنندگان کتابخانه‌های دانشکده‌ای دانشگاه مازندران پرداخت. نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها نشانگر کمبود فضا، بودجه، نیروی متخصص کتابداری، کمبود کتاب و نشریات مرتبط با نیازهای استفاده کنندگان و عدم سازماندهی صحیح است. با توجه به تحلیل داده‌ها پیشنهاداتی در مورد بودجه، فضا، تأمین نیروی متخصص، و خدمات فنی متمرکز در کتابخانه مرکزی ارائه شده است. سهیلا علوی (۱۳۷۲) به تحقیقی درباره وضعیت کتابخانه‌های دانشگاه ارومیه پرداخت که هدف از انجام آن بررسی وضعیت کتابخانه‌های دانشکده‌ای دانشگاه ارومیه بوده است. یافته‌های تحقیق با استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی (ACRL) مورد مقایسه قرار گرفته است. جامعه مورد بررسی شامل کتابخانه‌های ۵ دانشکده و ۲ آموزشگاه به انضمام کتابخانه مرکزی دانشگاه ارومیه بود. نتایج حاصل نشان می‌دهد که دانشکده‌هایی که در سایت پردیس قرار داشتند، به لحاظ نزدیکی این دانشکده‌ها به کتابخانه مرکزی، فاقد کتابخانه به معنای واقعی آن هستند و نیاز این کتابخانه‌ها از طریق کتابخانه مرکزی تأمین می‌گردد. کتابخانه‌های موجود در سایر سایت‌ها، تقریباً از وضعیت بهتری برخوردارند و محل خاصی تحت عنوان کتابخانه را در درون خود دارند؛ بودجه ناکافی و نامشخص است؛ کمیته انتخاب کتاب وجود ندارد؛ نبود همکاری و مشارکت میان کتابخانه‌های این دانشگاه به چشم می‌خورد؛ و اساسنامه مکتوب در امر انتخاب و تهیه مواد وجود ندارد. ناآشنایی مراجعان با شیوه درست استفاده از کتابخانه، اداره کتابخانه با سیستم بسته، نبود کتابداران مرجع متخصص، نبود کلاس‌های بازآموزی

و کارآموزی برای کتابداران، فقدان وسایل تکثیر و کمبود کتاب‌های مرجع و فضای مطالعه از مشکلات عدیده این کتابخانه‌ها بوده است. استفاده از مدیران متخصص، برگزاری کلاس‌های کارآموزی، تدوین خط مشی انتخاب، افزایش مجموعه کتابخانه و توسعه فضای کتابخانه‌ها از جمله پیشنهادات ارائه شده است.

محمد ناصر اشراق جهرمی (۱۳۷۳) در تحقیق خود به بررسی نقاط ضعف و قوت خدمات و مجموعه کتابخانه‌های مراکز تربیت معلم شهر تهران پرداخته است. روش تحقیق پیمایشی است. گردآوری اطلاعات از طریق پرسشنامه، مصاحبه، و مشاهده مستقیم انجام گرفته است. جامعه مورد پژوهش را ۱۲ کتابخانه مراکز تربیت معلم تشکیل می‌دهد. نتایج حاصل با استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی (ACRL) سنجیده شده است. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که بی‌توجهی و عدم دلسوزی برخی از اولیای ذیربط نسبت به این نهاد فرهنگی، روشن نبودن اهداف و جودی کتابخانه‌ها، نبود کمیته انتخاب کتاب، فقر مجموعه کتابخانه‌های مراکز، فقدان بخش مرجع، نداشتن خط مشی مدون در امر سفارش، مجهز نبودن به تکنولوژی جدید اطلاع رسانی، نداشتن مواد غیرچاپی، وجود نظام سلیقه‌ای برای طبقه‌بندی کتاب‌ها، مشخص نبودن مدیریت کتابخانه‌ها، عدم تناسب مسئله زمان و ساعات دسترسی دانشجویان به کتابخانه، نبود تجهیزات کافی، فقدان فضای مناسب و عدم تخصیص بودجه لازم از مشکلات اساسی این کتابخانه‌هاست. با توجه به نتایج حاصل، تثبیت موقعیت شغلی کتابداران، تخصیص بودجه مورد نیاز، بازآموزی کارکنان فعلی کتابخانه‌ها، ایجاد کمیته انتخاب، استفاده از نظام قفسه باز، افزایش ساعات کار، و توسعه فضای کتابخانه‌ها پیشنهاد شده است.

فرشته سهی راد (۱۳۷۵) در پژوهش خود به بررسی وضعیت کتابخانه‌های دانشگاهی به منظور تشخیص کمبودها و نارسایی‌ها و نیز تعیین فاصله وضع موجود با وضع مطلوب پرداخت. نتایج حاصل نشان داد که کتابخانه‌های این دانشگاه ۲۵/۶ درصد مجموعه مورد نیاز را دارا هستند. فضای کتابخانه‌ها ۲۱ درصد از فرمول‌های استاندارد را در برمی‌گیرد. ۴ کتابخانه دارای کمیته انتخاب کتاب هستند، ۲ درصد از منابع به مواد غیرچاپی اختصاص دارد، نیروی متخصص ۱۴ درصد استاندارد را در

برمی‌گیرد، بودجه کتابخانه‌ها ۱/۲ درصد کل بودجه دانشگاه را شامل می‌شود که طبق استاندارد حداقل باید ۶ درصد باشد، و چکیده، نمایه و فهرست مقاله‌ها در کتابخانه تهیه نمی‌شود. براساس نتایج حاصل پیشنهادهایی در مورد توسعه فضای کتابخانه‌ها، ایجاد رشته کتابداری برای کارکنان کتابخانه‌ها، تشکیل کلاس‌های آموزشی و بازآموزی کتابداری، افزایش بودجه، ایجاد شبکه در کتابخانه‌ها، و استفاده از کتابداران متخصص داده شده است.

محمد حسین عبدالحسین زاده (۱۳۷۷) پژوهشی در مورد کتابخانه‌های دانشگاه تبریز انجام داده که هدف از انجام آن ارائه تصویری روشن و جامع از وضعیت کتابخانه‌های دانشگاه تبریز جهت دستیابی به شناختی صحیح از سیر تحول و فراز و نشیب آن و فراهم نمودن زمینه مقایسه میان وضعیت موجود و مطلوب است. نتایج بررسی نشان می‌دهد که مدیران کتابخانه‌های مورد پژوهش با اصول کتابداری آشنایی کافی ندارند. مجموعه کتابخانه‌ها ۴۷۴۴۵۳ جلد است که پاسخگوی نیازهای اطلاعاتی مراجعان متشکل از تعداد ۱۰۴۲۲ نفر دانشجو و ۴۳۵ نفر عضو هیأت علمی در ۲۹ رشته دکتری، نیست. یعنی فقط ۵۱/۵۹ درصد آن را واجد است و در درجه ۴ قرار می‌گیرد. به نظر می‌رسد که از عوامل مؤثر در این کمبود، عدم توجه کافی به مجموعه‌های غیر چاپی و نیز عدم لحاظ جایگاه و حدود مجموعه در گسترش رشته‌های تحصیلی، به خصوص در مقاطع تکمیلی، است. از نتایج دیگر این تحقیق نبود نظام متمرکز برای خدمات فنی و عمومی است. فضا و امکانات موجود کتابخانه‌ها نیز زیر سطح استاندارد قرار دارد، یعنی فقط حدود ۱۶ درصد آن موجود است. از مسائل قابل ذکر دیگر، بودجه ناکافی نسبت به اهداف و وظایف و احیاناً در ابعادی نامشخص و خارج از طرح و تصویب رئیس کتابخانه است که به روند برنامه‌ریزی و تعیین اولویت‌های کتابخانه لطمه می‌زند.

رضا خانی پور (۱۳۷۸) دست به تحقیقی زده است که ناظر بر معرفی، تاریخچه، و اهداف تشکیل پژوهشگاه‌هاست. در این پژوهش با استفاده از روش پیمایشی و بهره‌گیری از ابزار پرسشنامه و مصاحبه، اطلاعات لازم در خصوص کتابخانه‌ها و نحوه عملکردشان در حوزه‌های ذخیره و جذب منابع، مدیریت، سازماندهی، ارائه و اشاعه

آن به مخاطبان، گردآوری و سپس با استانداردهای موجود کتابخانه‌های دانشگاهی امریکا (ACRL) مقایسه و ارزیابی شده است. نتایج بررسی نشان می‌دهد که وضعیت کتابخانه‌ها در مقایسه با استانداردهای موجود کتابخانه‌های دانشگاهی، زیر استاندارد قرار دارد. با توجه به یافته‌های تحقیق و نارسایی‌های موجود بر سر راه کتابخانه‌ها راه‌حل‌های لازم ارائه شده است که به دو صورت تنظیم گردیده‌اند. ابتدا موارد کلی و مطلوب جامعه مورد مطالعه مطرح گردیده‌اند، سپس با توجه به شرایط و امکانات موجود در آنها، پیشنهادهایی که در زمان کنونی قابلیت اجراء و اعمال را دارند، ارائه شده است.

اعظمی ساردوئی (۱۳۷۸) در مقایسه با عنوان "بررسی وضعیت کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی کرمان و مقایسه آن با استانداردهای معتبر دانشگاهی" وضعیت کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی کرمان را مورد ارزیابی قرار داده و آن را با استانداردهای دانشگاهی مقایسه کرده است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی کرمان از نظر مجموعه، نیروی انسانی، تخصص مدیران کتابخانه، نظام سازماندهی علمی، استفاده و مالکیت رایانه، مسائل مالی و تهیه اطلاعات روزآمد، پایین‌تر از سطح استاندارد قرار دارند.

پیشینه پژوهش در خارج از ایران

ویلسون^۱ (۱۹۸۹) به بررسی کتابخانه‌های دانشگاهی دانشگاه می‌سی‌سی‌پی پرداخت. این تحقیق برای دریافت درجه دکتری کتابداری از دانشگاه می‌سی‌سی‌پی انجام شده است. در این بررسی، وضعیت موجود کتابخانه‌های دانشگاهی دانشگاه می‌سی‌سی‌پی، دانشگاه ایالتی می‌سی‌سی‌پی، دانشگاه ایالتی جکسن مورد مطالعه قرار گرفت. این تحقیق توسعه تاریخی هر کتابخانه دانشگاهی را در ارتباط با استانداردهای دانشگاهی (ACRL) دنبال کرده است و نیز تعداد کتاب‌ها، هزینه‌ها و سرمایه‌گذاری‌ها و

الگوهای پرسنلی کتابخانه‌های جامع دانشگاهی را با گروه‌های مشابه شناخته شده مورد مقایسه قرار داده است.

اطلاعات از رؤسا و کارکنان کتابخانه‌ها با توجه به استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی اخذ شده و در لیست ارزیابی ثبت گردیده است. بازدیدهای سه روزه از هر دانشگاه، زمان لازم برای مصاحبه‌های فردی و مطالعه در زمینه فضای کتابخانه را فراهم کرده است. اطلاعات موجود در مراحل بعدی جدول‌بندی گردیده است. نتایج در ۴ نمودار و ۵۱ جدول گنجانده شده و براساس یافته‌های تحقیق و مرور متون مرتبط نتایج و پیشنهاداتی مطرح گردیده است.

محمد صالح آشور^۱ استادیار علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه نفت و معدن عربستان در سال ۱۹۹۱ کتابخانه‌های دانشگاهی سعودی را براساس استانداردهای دانشگاهی (ACRL) ارزیابی کرده است. محقق با استفاده از روش پیمایشی وضعیت هفت کتابخانه دانشگاه سعودی را مورد بررسی قرار داده است. این بررسی نشان می‌دهد که مجموع شش کتابخانه دانشگاهی به استثناء دانشگاه ملک سعود به مراتب پایین‌تر از استانداردها هستند. دلایل این کمبود مجموعه‌ها عبارتند از: فقدان طرح‌های مجموعه سازی، مشکلات مدیریتی، و عدم کفایت مالی. از این گذشته عدم شرکت اعضای دانشکده در مجموعه سازی و فقدان امانت بین کتابخانه‌ای و جست و جوی پیوسته در برخی کتابخانه‌ها نیز در ضعف مجموعه دخیل هستند. در نتیجه توصیه می‌کند که برای بهبود این وضعیت کتابخانه‌های دانشگاه سعودی برنامه‌های مجموعه‌سازی را جدی بگیرند. قبل از ایجاد دوره‌های تحصیلات تکمیلی جدید، امکانات کتابخانه بررسی شود. دسترسی به منابع اطلاعات خارجی از طریق امانت بین کتابخانه‌ای و امکانات جست و جوی پیوسته در دسترس قرار گیرد و بالاخره بودجه مستقلی به کتابخانه‌ها اختصاص داده شود تا نیازهای برنامه‌های آموزشی و پژوهشی را برآورده سازد.

سلیک^۱ (۱۹۹۵) در مقاله‌ای که در کنفرانس ایفلا در استانبول ارائه شده است به بررسی وضعیت کتابخانه‌های دانشگاهی ترکیه از لحاظ نیروی انسانی و منابع موجود آنها پرداخته است.

روش تحقیق

روش تحقیق پژوهش حاضر پیمایشی و از نوع توصیفی است. در این تحقیق، گردآوری اطلاعات با استفاده از پرسشنامه صورت گرفته است و در مواردی که ممکن بوده جهت آشنایی بیشتر و روایی بالاتر تحقیق، از روش مشاهده استفاده شده است. اطلاعات مربوط به اعضای هیأت علمی و دانشجویان از طریق اداره آموزش و واحدهای مربوط، آموزش کل و دفتر آمار دانشگاه‌ها جمع‌آوری شده است. اطلاعات به دست آمده به طور مجزا با کمک نرم‌افزار آماری Excel مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفته و برای نمایش نتایج، جداولی تنظیم گردیده و نیز با فرمول‌های پیشنهادی استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران مقایسه شده و اختلاف آن مشخص و اعلام گردیده است. جامعه مورد مطالعه شامل کلیه کتابخانه‌های دانشگاهی شهر کرمانشاه است که حداقل در مقطع کارشناسی فعالیت دارند که شامل ۱۲ کتابخانه از ۵ دانشگاه به شرح زیر است:

الف. دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه

- کتابخانه مرکزی

- کتابخانه دانشکده پزشکی

- کتابخانه دانشکده بهداشت

- کتابخانه دانشکده پرستاری و مامایی

ب. دانشگاه رازی

- کتابخانه مرکزی

- کتابخانه دانشکده فنی

- کتابخانه دانشکده ادبیات

- کتابخانه دانشکده کشاورزی

ج. دانشگاه آزاد اسلامی، - کتابخانه واحد کرمانشاه

د. کتابخانه مرکزی آموزش مدیریت دولتی کرمانشاه

ه. کتابخانه دانشگاه پیام‌نور کرمانشاه

تجزیه و تحلیل داده‌ها

با توجه به پرسشنامه ارسالی به کتابخانه‌های دانشگاهی شهر کرمانشاه و اطلاعاتی که از طریق مشاهده مستقیم این کتابخانه‌ها به دست آمد، این اطلاعات در قالب جدول‌هایی ارائه می‌گردد:

جدول شماره ۱ اطلاعات کلی مربوط به کتابخانه‌های دانشگاهی شهر کرمانشاه را نشان می‌دهد.

جدول ۱. اطلاعات کلی کتابخانه‌های دانشگاهی شهر کرمانشاه

ردیف	نام کتابخانه	سال تأسیس	ساعات کار	آیین‌نامه مدون امانت و عضویت	نظام دسترسی به مجموعه	شرح وظایف مدون کارکنان	تعداد مراجعین در هر روز
۱	کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی	۱۳۶۵	۸ الی ۲۲	بلی	نیمه باز	خیر	۱۸۰
۲	دانشکده پزشکی	۱۳۶۵	۸ الی ۱۵	بلی	باز	خیر	۸۰
۳	دانشکده بهداشت	۱۳۷۸	۸ الی ۱۵	بلی	بسته	خیر	۵۰
۴	پرستاری و مامایی	۱۳۶۹	۸ الی ۱۶	بلی	نیمه باز	خیر	۸۰
۵	کتابخانه مرکزی دانشگاه رازی	۱۳۵۶	۸ الی ۱۷	بلی	نیمه باز	بلی	۱۷۰
۶	دانشکده علوم	۱۳۷۱	۸ الی ۱۷	بلی	نیمه باز	بلی	۱۸۰
۷	دانشکده کشاورزی	۱۳۶۲	۸ الی ۱۵	بلی	نیمه باز	خیر	۱۰۰
۸	دانشکده ادبیات	۱۳۶۸	۸ الی ۱۵	بلی	بسته	بلی	۱۲۰
۹	دانشکده فنی	۱۳۷۳	۸ الی ۱۵	بلی	بسته	بلی	۷۰
۱۰	دانشکده مدیریت دولتی	۱۳۶۹	۸ الی ۱۵	بلی	نیمه باز	خیر	۱۵
۱۱	کتابخانه دانشگاه پیام‌نور	۱۳۷۷	۸ الی ۱۴/۳۰	بلی	نیمه باز	خیر	۴۰
۱۲	کتابخانه دانشگاه آزاد	۱۳۶۷	۸ الی ۱۷	خیر	بسته	خیر	۱۴۰

در جدول شماره ۲ اطلاعات مربوط به تعداد اعضای هیأت علمی، دانشجویان، و رشته‌های تحصیلی تحت پوشش در کتابخانه‌های دانشگاهی شهر کرمانشاه و اطلاعات لازم برای محاسبه تعداد منابع جهت مقایسه با "استاندارد کتابخانه‌های دانشگاهی ایران" و محاسبه مجموعه هر کتابخانه دانشگاهی، ارائه شده است.

جدول ۲. تعداد اعضای هیأت علمی، دانشجویان و رشته‌های تحصیلی تحت پوشش در کتابخانه‌های دانشگاهی شهر کرمانشاه

ردیف	نام کتابخانه	تعداد اعضای هیأت علمی	تعداد دانشجویان	تعداد رشته‌های کارشناسی	تعداد رشته‌های کارشناسی ارشد	تعداد رشته‌های دکتری
۱	کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی	۲۱۷	۱۳۵۷	۴	۲	۹
۲	دانشکده پزشکی	۱۶۶	۶۴۴	۰	۲	۹
۳	دانشکده بهداشت	۱۵	۲۹۳	۲	۰	۰
۴	پرستاری و مامایی	۳۶	۴۲۰	۲	۰	۰
۵	کتابخانه مرکزی دانشگاه رازی	۲۴۰	۸۱۹۷	۲۶	۲۳	۳
۶	دانشکده علوم	۸۱	۲۷۱۱	۵	۱۲	۳
۷	دانشکده کشاورزی	۳۷	۸۸۲	۵	۳	۰
۸	دانشکده ادبیات	۷۰	۳۴۷۲	۱۰	۵	۰
۹	دانشکده فنی	۵۲	۱۱۳۲	۶	۳	۰
۱۰	دانشکده مدیریت دولتی	۶۱	۵۶۲	۲	۲	۰
۱۱	کتابخانه دانشگاه پیام‌نور	۸۰	۱۶۰۰	۷	۰	۰
۱۲	کتابخانه دانشگاه آزاد	۸۸	۷۰۰۰	۹	۰	۰
	مجموع	۶۸۶	۱۸۷۱۶	۴۸	۲۷	۱۲

برای به دست آوردن تعداد منابع استاندارد مطابق با کتاب "استاندارد کتابخانه‌های دانشگاهی ایران" از فرمول زیر استفاده شده است:

$$V = 100F + 12E + 335U + 3000M + 20000D$$

در این فرمول:

F = تعداد اعضای هیأت علمی تمام وقت

E = تعداد کل دانشجویان تمام وقت

U = تعداد رشته‌های کارشناسی

$M =$ تعداد رشته‌های کارشناسی ارشد

$D =$ تعداد رشته‌ها در سطح دکترای

$V =$ تعداد کل مجموعه کتابخانه

«مجموعه پایه» رقمی ثابت و نمایشگر حداقل مجموعه‌ای است که باید همزمان با گشایش هر واحد دانشگاهی در کتابخانه آن موجود باشد. این رقم برای رشته‌های مختلف به شرح زیر است:

۴۸۰۰۰ مدرک

۴۰۰۰۰ مدرک

۳۲۰۰۰ مدرک

۳۲۰۰۰ مدرک

۴۰۰۰۰ مدرک

۱۸۰۰۰ مدرک

۲۸۰۰۰ مدرک

- ادبیات و علوم انسانی

- علوم اجتماعی

- علوم پایه

- فنی و مهندسی

- پزشکی

- هنر

- کشاورزی

باتوجه به نیازها و ویژگی‌های سازمان آموزشی مادر، درصدی از کل مجموعه هر کتابخانه دانشگاهی، به مواد غیرکتابی اختصاص می‌یابد. لازم است مجموعه کتابخانه پس از رسیدن به حد نصاب «تعداد کل مجموعه» در فرمول فوق، بنا به نوع و زمینه فعالیت موضوعی بین ۲ تا ۶ درصد رشد سالانه داشته باشد.

تعداد عناوین نشریات ادواری تخصصی جاری، که از اساسی‌ترین منابع مرجع هر کتابخانه پویا به شمار می‌رود، بر مبنای سرجمع عوامل زیر محاسبه می‌شود: به ازای هر ۶ نفر دانشجوی کاردانی و کارشناسی، دست کم یک عنوان، به ازای هر ۲ نفر دانشجوی کارشناسی ارشد و بالاتر، دست کم یک عنوان و به ازای هر ۲ نفر عضو هیأت علمی تمام وقت، دست کم یک عنوان.

همان‌طور که در جدول شماره ۳ مشاهده می‌شود، تعداد منابع موجود در کتابخانه‌های دانشگاهی شهر کرمانشاه در مقابل رقم استاندارد بسیار ناچیز است و همه

کتابخانه‌های دانشگاهی بررسی شده دارای مجموعه‌هایی بسیار پایین‌تر از حد استاندارد کتابخانه‌های دانشگاهی ایران هستند.

جدول ۳. مقایسه تعداد منابع مورد نیاز با تعداد منابع موجود کتابخانه‌ها

ردیف	نام کتابخانه	منابع مورد نیاز بر اساس استاندارد	منابع موجود در کتابخانه	کسری تعداد منابع موجود با منابع مورد نیاز	درصد نسبت منابع موجود به منابع مورد نیاز	مجموعه زیر استاندارد است
۱	کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی	۲۸۵۳۲۴	۶۲۱۲۹	۲۲۳۱۹۵	۲۲ درصد	بلی
۲	دانشکده پزشکی	۲۵۰۳۲۸	۱۵۲۶۷	۲۳۱۶۶۱	۶ درصد	بلی
۳	دانشکده بهداشت	۴۵۶۸۶	۱۱۰۵۰	۳۴۶۳۶	۲۴ درصد	بلی
۴	پرستاری و مامایی	۴۹۳۱۰	۱۹۴۶۵	۲۹۸۴۵	۴۰ درصد	بلی
۵	کتابخانه مرکزی دانشگاه رازی	۳۲۰۰۷۴	۵۲۶۳۴	۲۶۷۴۰	۱۶ درصد	بلی
۶	دانشکده علوم	۱۷۰۳۰۷	۱۱۷۳۸	۱۵۸۵۶۹	۷ درصد	بلی
۷	دانشکده کشاورزی	۵۲۹۵۹	۱۰۶۸۵	۴۲۲۷۴	۲۰ درصد	بلی
۸	دانشکده ادبیات	۱۱۵۰۱۴	۳۲۳۰	۸۲۶۵۴	۲۸ درصد	بلی
۹	دانشکده فنی	۶۱۷۹۴	۱۸۵۶۵	۴۳۲۴۹	۳۰ درصد	بلی
۱۰	دانشکده مدیریت دولتی	۵۹۵۴۴	۴۸۰۵	۵۴۷۳۹	۸ درصد	بلی
۱۱	کتابخانه دانشگاه پیام نور	۶۹۵۴۵	۴۶۱۱	۶۴۹۳۴	۷ درصد	بلی
۱۲	کتابخانه دانشگاه آزاد	۱۳۵۸۱۵	۳۹۸۷۷	۹۵۹۳۸	۳۰ درصد	بلی
	مجموع	۱۶۱۵۷۰۰	۲۸۳۵۶۶	۱۳۳۲۱۳۴	۱۸ درصد	بلی

تعداد منابعی که در این کتابخانه‌ها باید وجود داشته باشد ۱۶۱۵۷۰۰ منبع است، در حالی که موجودی مجموعه کل کتابخانه‌ها ۲۸۳۵۶۶ منبع می‌باشد و به‌طور اخص و تفکیک شده نیز می‌توان گفت که کتابخانه دانشکده پرستاری و مامایی با دارا بودن ۱۹۴۶۵ منبع (۴۰ درصد) منابع مورد نیاز بر اساس استاندارد (۴۹۳۱۰ منبع) بهترین کتابخانه از نظر نزدیک بودن به استاندارد است و کتابخانه‌های دانشکده فنی با ۳۰ درصد و کتابخانه دانشگاه آزاد اسلامی با دارا بودن ۲۹ درصد استاندارد در رتبه دوم و سوم قرار دارند و کتابخانه دانشکده ادبیات دانشگاه رازی با داشتن ۲۸ درصد مجموعه استاندارد در رتبه چهارم است از میان کتابخانه‌هایی هم که دارای ضعیف‌ترین و کمترین منابع نسبت به استاندارد هستند می‌توان به کتابخانه دانشکده پزشکی با ۶ درصد مجموعه استاندارد و سپس به کتابخانه دانشگاه پیام نور و دانشکده علوم دانشگاه رازی

با دارا بودن ۷ درصد منابع در رتبه دوم و کتابخانه دانشگاه مدیریت دولتی کرمانشاه با ۸ درصد در مکان سوم ضعیف‌ترین مجموعه‌ها نسبت به استاندارد کتابخانه‌های دانشگاهی ایران قرار دارند. کتابخانه‌های دانشکده بهداشت با ۲۴ درصد، کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی با ۲۲ درصد، کتابخانه دانشکده کشاورزی با ۲۰ درصد، و کتابخانه مرکزی دانشگاه رازی نیز با داشتن ۱۶ درصد در رتبه‌های متوسط از نظر نزدیک بودن به رقم‌های استاندارد در بین کتابخانه‌های دانشگاهی شهر کرمانشاه قرار دارند. در رتبه بندی استاندارد بودن این کتابخانه‌ها با توجه به چهار سطحی که قبلاً برای این کتابخانه‌ها تعریف شده، می‌توان ادعا کرد که تمام کتابخانه‌های دانشگاهی شهر کرمانشاه از نظر تعداد منابع آنقدر ضعیف هستند که در واقع در هیچ‌یک از سه سطح استاندارد قرار نمی‌گیرند و در سطح چهار یا پایین‌تر از حد استاندارد قرار دارند.

جدول ۴. تعداد کامپیوترهای موجود، کامپیوترهای متصل به اینترنت،

بانک‌های اطلاعاتی پیوسته، و بانک‌های اطلاعاتی ناپیوسته

مجموع منابع الکترونیکی

ردیف	نام کتابخانه	تعداد کل کامپیوتر	تعداد کامپیوتر متصل به اینترنت	تعداد بانکهای اطلاعاتی پیوسته	تعداد بانکهای اطلاعاتی غیر پیوسته
۱	کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی	۳۱	۱۲	۳	۵
۲	دانشکده پزشکی	۴	۲	۳	۱
۳	دانشکده بهداشت	۴	۲	۳	۱
۴	پرستاری و مامایی	۳	۰	۰	۱
۵	کتابخانه مرکزی دانشگاه رازی	۵۹	۴۳	۵	۵
۶	دانشکده علوم	۱	۱	۵	۰
۷	دانشکده کشاورزی	۱	۰	۰	۰
۸	دانشکده ادبیات	۵	۰	۰	۰
۹	دانشکده فنی	۵	۱	۵	۰
۱۰	دانشکده مدیریت دولتی	۲	۰	۰	۰
۱۱	کتابخانه دانشگاه پیام نور	۱	۰	۰	۰
۱۲	کتابخانه دانشگاه آزاد	۱۷	۰	۰	۰
	مجموع	۱۳۳	۶۱	۲۸	۱۳

مجموعه منابع الکترونیکی

همان‌طور که در جدول شماره ۴ مشاهده می‌شود، در کتابخانه‌های مورد پژوهش ۱۳۳ دستگاه کامپیوتر وجود دارد که بیشترین آنها متعلق به کتابخانه مرکزی دانشگاه رازی با ۵۹ دستگاه است، در رتبه دوم نیز کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی قرار دارد که دارای ۳۱ دستگاه کامپیوتر است و کمترین تعداد کامپیوتر نیز در کتابخانه‌های دانشکده‌های کشاورزی، علوم و دانشگاه پیام‌نور قرار دارد که هرکدام فقط یک دستگاه کامپیوتر دارند.

در این کتابخانه‌ها ۶۱ دستگاه کامپیوتر به شبکه اینترنت متصل است، که از این تعداد، کتابخانه مرکزی دانشگاه رازی با داشتن ۴۳ کامپیوتر متصل به اینترنت (۷۰ درصد) رتبه اول را داراست. در رتبه دوم کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی ۱۲ کامپیوتر (۱۹/۷ درصد) از مجموع کل کامپیوترهای متصل به اینترنت را به خود اختصاص داده است، و در رتبه سوم کتابخانه‌های دانشکده بهداشت و دانشکده پزشکی هرکدام ۲ کامپیوتر (۳ درصد) متصل به اینترنت دارند. رتبه چهارم به کتابخانه‌های دانشکده علوم دانشکده فنی هرکدام با ۱ کامپیوتر (۱/۶ درصد) تعلق دارد.

همان‌طور که جدول شماره ۴ نشان می‌دهد، کتابخانه‌های دانشکده پرستاری و مامایی، کشاورزی، ادبیات، مدیریت دولتی، پیام‌نور و دانشگاه آزاد اسلامی حتی یک کامپیوتر متصل به اینترنت هم ندارند.

مطابق جدول شماره ۴، در مجموع، کتابخانه‌های دانشگاهی شهر کرمانشاه اشتراک ۲۴ بانک اطلاعاتی پیوسته را دارا هستند. کتابخانه مرکزی دانشگاه رازی، کتابخانه دانشکده علوم و کتابخانه دانشکده فنی هرکدام با داشتن ۵ بانک اطلاعاتی پیوسته بر روی شبکه اینترنت مشترکاً در رتبه اول در بین کتابخانه‌های مورد مطالعه در این پژوهش قرار دارند.

کتابخانه‌های مرکزی علوم پزشکی، دانشکده پزشکی و دانشکده بهداشت نیز هر کدام با داشتن ۳ بانک اطلاعاتی پیوسته مشترکاً در رتبه دوم قرار دارند.

کتابخانه‌های دانشکده پرستاری و مامایی، دانشکده ادبیات، کتابخانه دانشکده کشاورزی، مدیریت دولتی، پیام نور و دانشگاه آزاد نیز هیچ بانک اطلاعاتی پیوسته‌ای ندارند.

در کتابخانه‌های دانشگاهی شهر کرمانشاه ۱۳ بانک اطلاعاتی تحت لوح فشرده موجود است، که بیشترین آن متعلق به کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه علوم پزشکی و مرکزی رازی است که هر کدام از این کتابخانه‌ها دارای ۵ بانک اطلاعاتی هستند، سپس در مرتبه دوم کتابخانه‌های دانشکده پزشکی، دانشکده بهداشت، دانشکده پرستاری و مامایی قرار دارند که هر کدام ۱ بانک اطلاعاتی را دارا هستند و ۷ کتابخانه نیز هیچ بانک اطلاعاتی تحت لوح فشرده ندارند و در این زمینه دارای ضعف هستند.

بحث و نتیجه گیری

براساس یافته‌های تحقیق حاضر، نتایج زیر ارائه می‌گردد:

- کتابخانه مرکزی دانشگاه رازی کرمانشاه با ۲۶ سال خدمت با سابقه‌ترین کتابخانه و کتابخانه دانشکده بهداشت با ۴ سال کم سابقه‌ترین کتابخانه‌های دانشگاهی در شهر کرمانشاه هستند. ۵۹ درصد کتابخانه‌های این شهر بین دهه ۱۳۶۰ تا ۱۳۷۰ تأسیس گردیده و ۳۳ درصد نیز بین دهه ۱۳۷۰ تا ۱۳۸۰ و ۸ درصد بین دهه ۱۳۵۰ تا ۱۳۶۰ تأسیس شده‌اند.

- ساعات کار ۵۵ درصد کتابخانه‌ها از ۸ تا ۱۵ می‌باشد و ۲۷ درصد نیز از ۸ الی ۱۷ خدمت دهی دارند. بهترین کتابخانه در این زمینه کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی است که در شبانه‌روز ۱۴ ساعت خدمت دهی دارد و ضعیف‌ترین کتابخانه نیز دانشگاه پیام نور با ۶/۳۰ ساعت ارائه خدمت در روز است.

- ۹۱/۶ درصد کتابخانه‌ها (۱۱ کتابخانه) آیین نامه امانت و عضویت مدون دارند و تنها ۸/۴ درصد کتابخانه‌ها (۱ کتابخانه) فاقد آیین نامه مدون هستند.

- ۸/۴ درصد کتابخانه‌های دانشگاهی کرمانشاه از سیستم قفسه باز، ۵۸/۳ درصد از سیستم قفسه نیمه‌باز، و ۳۳/۳ درصد این کتابخانه‌ها از سیستم قفسه بسته استفاده

می‌کنند.

- در بیش از ۶۶/۷ درصد کتابخانه‌های مورد پژوهش (۸ کتابخانه) شرح وظایف بدون جهت کارکنان کتابخانه وجود ندارد، ولی در بیش از ۳۳/۳ درصد این کتابخانه‌ها (۴ کتابخانه) شرح وظایف بدون وجود دارد.

- از نظر تعداد مراجعان در روز، یافته‌ها نشان می‌دهد که در ۲۵ درصد کتابخانه‌ها (۳ کتابخانه) در روز بیش از ۱۵۰ نفر مراجعه کننده دارند، ۲۵ درصد (۳ کتابخانه) بین ۱۰۰ تا ۱۵۰ نفر مراجعه کننده و در ۵۰ درصد کتابخانه‌ها (۶ کتابخانه) نیز در طول روز کمتر از ۱۰۰ نفر مراجعه کننده دارند.

- در مجموع ۶۸۶ نفر عضو هیأت علمی در شهر کرمانشاه به صورت تمام وقت در دانشگاه‌های علوم پزشکی، رازی، پیام‌نور، مدیریت دولتی، و دانشگاه آزاد اسلامی مشغول به تدریس هستند، که از این تعداد ۲۴۰ نفر (۳۵ درصد) در دانشگاه رازی کرمانشاه و بعد از آن دانشگاه علوم پزشکی با ۲۱۷ نفر (۳۱/۶ درصد) در رتبه دوم قرار دارد. دانشگاه آزاد اسلامی با ۸۸ نفر (۱۲/۸ درصد) و دانشگاه پیام نور با ۸۰ نفر (۱۱/۶ درصد) در رتبه‌های بعدی می‌باشند و کمترین تعداد اعضای هیأت علمی مربوط به دانشگاه مدیریت دولتی با ۶۱ نفر (۸/۸ درصد) است.

- از نظر تعداد دانشجو در دانشگاه‌های شهر کرمانشاه که در این تحقیق مورد مطالعه قرار گرفته‌اند، ۱۸۷۱۶ نفر دانشجو به تحصیل مشغول هستند که از این تعداد دانشگاه رازی با دارا بودن ۸۱۹۷ نفر دانشجو ۴۴ درصد کل دانشجویان را به خود اختصاص داده است و دانشگاه آزاد نیز با ۷۰۰۰ نفر دانشجو یعنی حدود ۳۷ درصد کل دانشجویان شهر در رتبه دوم است. سپس دانشگاه پیام نور با ۱۶۰۰ نفر (۹ درصد) و دانشگاه علوم پزشکی با ۱۳۵۷ دانشجو (۷ درصد) در رتبه‌های بعدی قرار دارند، و در رتبه آخر دانشگاه مدیریت دولتی با ۵۶۲ نفر (۳ درصد) از دانشجویان شهر کرمانشاه را در خود جای داده است.

- در دانشگاه‌های شهر کرمانشاه تعداد ۴۸ رشته در مقطع کارشناسی تدریس می‌شود که ۲۶ رشته از این تعداد (۵۵ درصد) در دانشگاه رازی است که از این حیث در

رتبه اول است و دانشگاه آزاد اسلامی نیز با ۹ رشته (۱۹ درصد) در رتبه دوم قرار دارد و دانشگاه‌های پیام نور با ۷ رشته (۱۵ درصد)، دانشگاه علوم پزشکی با ۴ رشته (۸ درصد) و در رتبه آخر مدیریت دولتی با ۲ رشته (۴ درصد) است.

- در مقطع کارشناسی ارشد نیز در دانشگاه‌ها ۲۷ رشته تدریس می‌شود که از این تعداد دانشگاه رازی کرمانشاه با داشتن ۳۳ رشته یعنی حدود ۸۵ درصد در صدر قرار دارد و دانشگاه‌های مدیریت دولتی و علوم پزشکی هر کدام با ۲ رشته (۷/۴ درصد) در سطح کارشناسی ارشد در رتبه‌های بعدی قرار دارند و دانشگاه‌های پیام نور و دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه در این مقطع هیچ فعالیتی ندارند و تنها تا مقطع کارشناسی دانشجو دارند.

- در مقطع دکتری نیز ۱۲ رشته در دانشگاه‌های شهر کرمانشاه تدریس می‌شود که بیشترین تعداد رشته‌ها در دانشگاه علوم پزشکی با ۹ رشته (۷۵ درصد) می‌باشد که از این تعداد، ۸ رشته در سطح دکتری تخصصی و یک رشته در سطح دکتری عمومی است و همه این رشته‌ها نیز در دانشکده پزشکی قرار دارد و دیگر دانشکده‌های دانشگاه علوم پزشکی در این مقطع دانشجویی ندارند و در دانشگاه رازی نیز در دانشکده علوم ۳ رشته (۲۵ درصد) در مقطع دکترای تخصصی وجود دارد. در دانشگاه‌های پیام نور، دانشگاه آزاد و دانشگاه مدیریت دولتی نیز در مقطع دکتری هیچ رشته‌ای وجود ندارد.

- در قسمت مجموعه می‌توان گفت که کتابخانه‌های دانشگاهی شهر کرمانشاه وضعیت بسیار نامطلوبی دارند و همه آنها را می‌توان کتابخانه‌های درجه ۴ نامید. در مجموع بایستی کتابخانه‌های مورد پژوهش ۱۶۱۵۷۰۰ جلد موجودی داشته باشند در حالی که مجموع موجودی آنها ۲۸۳۵۶۶ جلد (۱۸ درصد استاندارد) است و تعداد کسری منابع نسبت به استاندارد به ۱۳۳۲۱۳۴ جلد می‌رسد.

- بهترین مجموعه در مقایسه با به استاندارد در میان کتابخانه‌های مورد پژوهش مربوط به دانشکده پرستاری و مامایی است که ۴۰ درصد استاندارد را در اختیار دارد، بعد از آن کتابخانه دانشگاه آزاد و کتابخانه دانشکده فنی هر کدام با ۳۰ درصد، کتابخانه دانشکده ادبیات با ۲۸ درصد، کتابخانه دانشکده بهداشت با ۲۴ درصد، کتابخانه مرکزی

دانشگاه علوم پزشکی با ۲۲ درصد، کتابخانه دانشکده کشاورزی با ۲۰ درصد، کتابخانه مرکزی دانشگاه رازی با ۱۶ درصد، کتابخانه مدیریت دولتی با ۸ درصد، کتابخانه دانشکده علوم و دانشگاه پیام نور هرکدام با ۷ درصد در رتبه‌های بعدی قرار دارند. در بخش مجموعه منابع، ضعیف‌ترین مجموعه با ۶ درصد استاندارد متعلق به دانشکده پزشکی است و در رتبه بندی استاندارد بودن این کتابخانه‌ها با توجه به چهار سطحی که قبلاً برای این کتابخانه‌ها تعریف شده، می‌توان ادعا کرد که تمام کتابخانه‌های دانشگاهی شهر کرمانشاه از نظر تعداد منابع آنقدر ضعیف هستند که در واقع در هیچ‌یک از سه سطح استاندارد قرار نمی‌گیرند و در سطح چهار یا پایین‌تر از حد استاندارد هستند.

- در کتابخانه‌های مورد پژوهش ۱۳۳ دستگاه کامپیوتر وجود دارد که بیشترین آنها متعلق به کتابخانه مرکزی دانشگاه رازی است. ۵۹ دستگاه از کل کامپیوتر، کتابخانه‌های مورد مطالعه مربوط به این کتابخانه است. در رتبه دوم نیز کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی است که دارای ۳۱ دستگاه کامپیوتر است و کمترین تعداد کامپیوتر نیز در کتابخانه‌های دانشکده علوم، کشاورزی و دانشگاه پیام نور (هرکدام ۱ دستگاه) وجود دارد.

- در این کتابخانه‌ها، ۶۱ دستگاه کامپیوتر به شبکه اینترنت متصل است، که از این تعداد، کتابخانه مرکزی دانشگاه رازی با داشتن ۴۳ کامپیوتر متصل به اینترنت (۷۰ درصد) رتبه اول را دارا می‌باشد، و در رتبه دوم کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی ۱۲ کامپیوتر (۱۹/۷ درصد) از مجموع کل کامپیوترهای متصل به اینترنت را به خود اختصاص داده است و در رتبه سوم کتابخانه‌های دانشکده بهداشت و دانشکده پزشکی هرکدام ۲ کامپیوتر (۳ درصد) متصل به اینترنت دارند. رتبه چهارم به کتابخانه‌های دانشکده علوم و دانشکده فنی هرکدام با ۱ کامپیوتر (۱/۶ درصد) تعلق دارد. کتابخانه‌های دانشکده پرستاری و مامایی، کشاورزی، ادبیات، مدیریت دولتی، پیام‌نور، و دانشگاه آزاد اسلامی حتی یک کامپیوتر متصل به اینترنت هم ندارند.

- در مجموع کتابخانه‌های دانشگاهی شهر کرمانشاه اشتراک ۲۴ بانک اطلاعاتی پیوسته را دارا هستند. کتابخانه مرکزی دانشگاه رازی، کتابخانه دانشکده علوم و کتابخانه

دانشکده فنی هرکدام با داشتن ۵ بانک اطلاعاتی پیوسته بر روی شبکه اینترنت مشترکاً در رتبه اول در بین کتابخانه‌های مورد مطالعه در این پژوهش قرار دارند.

- کتابخانه‌های مرکزی علوم پزشکی، دانشکده پزشکی، و دانشکده بهداشت نیز هر کدام با داشتن ۳ بانک اطلاعاتی پیوسته مشترکاً در رتبه دوم قرار دارند و کتابخانه‌های دانشکده پرستاری و مامایی، دانشکده ادبیات، دانشکده کشاورزی، مدیریت دولتی، پیام نور، و دانشگاه آزاد نیز هیچ بانک اطلاعاتی پیوسته‌ای ندارند.

- در کتابخانه‌های دانشگاهی شهر کرمانشاه ۱۸ بانک اطلاعاتی تحت لوح فشرده موجود است، که بیشترین آن متعلق به کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه علوم پزشکی و مرکزی رازی است که هر کدام از این کتابخانه‌ها دارای ۵ بانک اطلاعاتی می‌باشند، سپس در مرتبه دوم کتابخانه‌های دانشکده پزشکی، دانشکده بهداشت، و دانشکده پرستاری و مامایی وجود دارند که هر کدام دارای یک بانک اطلاعاتی است. ۷ کتابخانه نیز هیچ بانک اطلاعاتی تحت لوح فشرده ندارند.

پیشنهادها

باتوجه به نتایج این پژوهش و بررسی مشکلات و موانع مربوط به ارزیابی کمی مجموعه کتابخانه‌های مورد پژوهش، پیشنهادها و راهکارهای زیر به منظور رفع پاره‌ای از آنها ارائه می‌گردد:

- افزایش بودجه کتابخانه‌های دانشگاهی جهت خرید کتب، نشریات و دیگر مواد کتابخانه‌ای جهت تأمین نیاز مراجعان و رسیدن به حد استاندارد

- راه‌اندازی و تجهیز بخش‌های اینترنت و اطلاع‌رسانی و افزایش منابع الکترونیکی در کتابخانه‌های دانشگاهی؛

- خرید و اشتراک بانک‌های اطلاعاتی پیوسته بر روی شبکه جهانی اینترنت.

مآخذ

احمد پور، مهدی (۱۳۷۰). "بررسی و ارزیابی کتابخانه‌های دانشکده‌ای دانشگاه مازندران". پایان‌نامه کارشناسی

ارشد دانشگاه تهران، دانشکده علوم تربیتی.

تعاونی (خالقی)، شیرین، و دیگران (۱۳۸۰). *استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران*. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.

"استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی" (۱۳۷۶). ترجمه محمد هادی، فصلنامه کتاب. پاییز. دوره هشتم، شماره ۳، (پاییز، ص ۹۱-۱۲۲).

اسدی، اصغر (۱۳۷۹). "ساختار سازمانی کتابخانه‌های دانشگاهی". اطلاع رسانی. دوره ۱۵. شماره ۳ و ۴. اشراق جهرمی، محمد ناصر (۱۳۷۳). "ارزیابی مجموعه و خدمات کتابخانه‌های مراکز تربیت معلم تهران". پایان نامه کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه تهران. دانشکده علوم تربیتی.

اعظمی ساردوئی، محمد (۱۳۷۸). "بررسی وضعیت کتابخانه‌های تابعه دانشگاه علوم پزشکی کرمان و مقایسه آن با استانداردهای معتبر دانشگاهی". پیام کتابخانه، پاییز (۳۴). سال نهم، شماره سوم، ص ۱۲-۲۱. حقیقی، محمود (۱۳۷۲). "ارزیابی مجموعه کتابخانه‌های دانشگاهی شهر تهران". پیام کتابخانه. بهار (۸) سال سوم. شماره اول، ص ۱۸-۳۶.

خانی پور، رضا (۱۳۷۸). "بررسی وضعیت کتابخانه‌های پژوهشگاه‌های آموزش ضمن خدمت مناطق ۱۹ گانه آموزش و پرورش تهران". پیام کتابخانه. پاییز (۳۴) سال نهم. شماره سوم، ص ۵۸-۷۳. دیانی، محمد حسین (۱۳۶۹). روش‌های تحقیق در کتابداری. تهران: مرکز نشر دانشگاهی.

دانشگاه رازی کرمانشاه، معاونت پژوهشی (۱۳۷۶). *راهنمای دانشگاه رازی*. انتشارات طاقستان. سهی راد، فرشته (۱۳۷۵). "بررسی وضعیت کتابخانه‌های دانشگاه علامه طباطبایی و مقایسه آن با استانداردهای دانشگاهی". پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی. دانشگاه آزاد اسلامی.

عبدالحسین زاده، محمد حسین (۱۳۷۷). "بررسی سیر تحول و ارزیابی کتابخانه‌های دانشگاه تبریز". پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه تهران. دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.

علوی، سهیلا (۱۳۷۲). "بررسی وضعیت کتابخانه دانشکده‌ای دانشگاه ارومیه". پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه تهران. دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.

ACRL Standards (1986). Chicago: Association of College & Research Libraries.

Ashoor, Mohammad Saleh J. (1991). *Evaluation of the Collections of Saudi University Libraries Based On The ACRL Standard*.

Ashoor.Mohammad Seleh J.(1991). *University Libraries in Saudi Arabia: Its Present and Future(in Arabic)*. Riyadh: Mars Publishing House.

Celik, A.(1995). *University Libraries in Turkey*.

Wilson, Savan Wilby.(1989). *A Study of Academic Libraries in Selected Institutions Higher Learning in Mississippi*.

